„NU SUNT DE ACORD”
Biserica şi Statul la mons. Anton Durcovici

Pr. Prof. Dr. Wilhelm Dancă
Institutul Teologic Romano-Catolic din Iaşi[1]

Sumar: Având drept punct de plecare optsprezece declaraţii date de Mons. Anton Durcovici în arestul Ministerului de Interne din Bucureşti, pr. prof. Wilhelm Dancă analizează relaţia dintre Biserică şi Stat aşa cum rezultă ea din cele declarate de episcopul de Iaşi, accentuând problematica secularismului şi a secularizării. Intenţia autorului este de a descoperi cum s-a opus episcopul Anton Durcovici la invazia Partidului-Stat în viaţa Bisericii, analizând mai întâi modelul sovietic al relaţiei dintre Biserică şi Stat, în care se face deosebirea dintre starea *de iure* (separarea Bisericii de Stat şi Şcoală) şi starea *de facto* (presiunile exercitate asupra Bisericii Ortodoxe şi Bisericii Catolice), iar în partea a doua aplicarea acestui model la spaţiul românesc potrivit declaraţiilor sale carcerale, din care reiese că cea mai preocupare a regimului comunist în anii 1947 şi 1948 era limitarea prezenţei Bisericii Catolice în viaţa publică. În Concluzie, autorul menţionează că imboldul pe care ni-l dă mons. Anton Durcovici în faţa secularizării şi secularismului este caracterizat de două cuvinte cheie: educaţia şi caritatea.

Cuvinte cheie: Anton Durcovici, Biserică, Stat, secularism, secularizare, Securitate, regim comunist, model sovietic, educaţie, caritate.

Summary: Starting from eighteen declarations of Msgr. Anton Durcovici in the prison of the Ministry of Interior Affairs from Bucureşti, pr. prof. Wilhelm Dancă analyses the relation between Church and State as it result from the declarations of the Bishop of Iasi, underlining the problem of secularism. The author's intention is to discover how Anton Durcovici opposed to the invasion of the State-Party in the life of the Church, analyzing firstly the soviet archetypal of relation between Church and State, archetypal where there is a difference between status de iure (separation between Church and State and School) and status de facto (the pressings on the Catholic and Orthodox Church), and in the second part the implementation of this model to the Romanian area conforming to his declarations from prison; from this declarations results that the great preoccupation of the communist regime in the period 1947-1948 was to eliminate the presence of the Catholic Church from the public life. In conclusion, the author mentions that the motivation received from Msgr.

---

[1] Prof. univ. dr. Wilhelm Dancă este profesor de filozofie la Institutul Teologic Romano-Catolic din Iaşi (email: wilhelm.danca@gmail.com).

Anton Durcovici in front of secularization and secularism can be characterized through two words: education and charity.

Key words: Anton Durcovici, Church, State, secularism, secularization, Security, communist regime, soviet model, education, charity.

Introducere

Pe când se afla în arestul Ministerului de Interne din Bucureşti, pentru cercetări, între 29 martie şi 18 mai 1950, mons. Anton Durcovici a dat în scris optsprezece declaraţii, răspunzând la întrebările organelor de Securitate ale Statului, care-l suspectau de activitate reacţionară împotriva regimului comunist[2]. Unele sunt mai lungi, altele mai scurte; dar toate spun în esenţă acelaşi lucru, şi anume că episcopul Anton Durcovici nu era de acord cu reformele guvernului Petru Groza, în special cu reforma cultelor, reforma învăţământului şi reforma agrară. A nu fi de acord cu un regim sau cu un guvern este suficient ca să fii încarcerat? Astăzi – nu, dar în primii ani ai instaurării regimului comunist în România – da.

De la data când au fost scrise în închisoare cele optsprezece declaraţii ale mons. Anton Durcovici şi până astăzi au trecut şaizeci de ani. Mai prezintă ele vreo valoare, în afară de cea istorică, documentară?

Metodologic vorbind, înţelegerea umană comportă cel puţin două abordări diferite: una care porneşte de sus, aceasta este perspectiva augustiniană a modelelor exemplare, a arhetipurilor şi simbolurilor, potrivit căreia fiecare dintre noi înţelege ceea ce este *pregătit* să înţeleagă; alta care porneşte de jos şi este specifică gândirii tomiste, întrucât valorifică experienţa imediată, provocările prezentului. Adoptând această linie, iau ca punct de plecare contradicţiile lumii prezente marcate de secularism şi relativism şi mă îndrept spre trecut pentru a găsi acolo câteva puncte de orientare pentru maturizarea unui discernământ al valorilor umane fundamentale. De aceea mă întreb: oare putem găsi la mons. Anton Durcovici, în viaţa lui, în scrierile sale, în experienţa lui carcerală vreun imbold la rezistenţă în faţa secularizării?

Precizare terminologică: fac deosebire între secularism şi secularizare. În cazul de faţă, secularizarea are sensul de limitare a prezenţei Bisericii în viaţa publică sau de restrângere şi interzicere a referinţei la valorile şi

[2] Cf. CNSAS, Dosar 57.512, fond „P”, filele 112-116; 99-100; 94; 104; 86; 90; 76; 80; 84; 63-65; 67-68; 71; 47-59; 32; 30; 26; 28, 23. Numerotarea declaraţiilor de la (I) la (XVIII) îmi aparţine (W.D.). Probabil că unele nu erau concludente pentru organele de Securitate, de aceea a trebuit să dea mai multe declaraţii în aceeaşi zi. Pentru a evita orice confuzie, le-am numerotat.

la simbolurile religioase în spaţiul public; secularismul reprezintă atitudinea existenţială, mentalitatea şi comportamentul favorizat de fenomenul secularizării.

În rândurile care urmează îmi propun să descopăr cum s-a opus episcopul Anton Durcovici invaziei Partidului-Stat în viaţa Bisericii, analizând mai întâi modelul sovietic al relaţiei dintre Biserică şi Stat, iar în partea a doua aplicarea acestui model la spaţiul românesc, potrivit declaraţiilor sale carcerale.

* * *

Episcopul Anton Durcovici a stat în arestul Securităţii din Bucureşti între 26 iunie 1949 şi 10 septembrie 1951, adică doi ani, două luni, două săptămâni şi două zile; iar la închisoarea din Sighet a rămas doar trei luni de zile, între 10 septembrie 1951 şi 10 decembrie 1951. Ce s-a întâmplat în răstimpul cât a stat în arestul Securităţii din Bucureşti?

Mai multe lucruri pe care nu le ştim decât cele pe care le ştim. Printre acestea din urmă sunt şi declaraţiile date în faţa unor ofiţeri de Securitate cu privire la diverse aspecte legate de reformele sociale şi politice care aveau loc în ţara noastră în perioada respectivă. Reformele erau inspirate de modelul sovietic al raportului dintre sfera religioasă şi cea politică.

Spre deosebire de modelele tradiţionale şi moderne ale relaţiilor dintre Biserică şi Stat[3], modelul *sovietic* scoate Biserica din spaţiul public şi îi restrânge activitatea doar la spaţiul liturgic, controlând-o în toate aspectele ei organizatorice şi aservind-o intereselor regimului[4].

În interiorul modelului sovietic facem deosebire între starea *de iure* şi starea *de facto*.

---

[3] Cf. Lavinia Stan – Lucian Turcescu, *Religie şi politică în România postcomunistă* (2007), Curtea Veche, Bucureşti 2008, 30-30. Cele mai cunoscute modele sunt: *simfonia* din tradiţia orientală, care presupune existenţa unui împărat creştin, deci e mai greu de realizat; *concordatul* din tradiţia occidentală, care are un caracter legalist, dar funcţionează bine în ţările majoritar catolice şi cu un regim democratic, asigurând libertatea Bisericii într-un stat liber; *Biserica de Stat* funcţionează potrivit unui parteneriat între Biserică şi Stat prin care se asigură promovarea intereselor Bisericii şi ale Statului, Statul finanţează activităţile Bisericii, iar Biserica conferă legitimitate Statului – exemple în Anglia, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia; *separarea strictă* dintre Biserică şi Stat, deoarece religia se consideră o chestiune privată, iar Statul nu trebuie să finanţeze astfel de preocupări, exemplu în SUA; modelul *pluralist*, potrivit căruia guvernul sprijină financiar şi Biserica, şi Statul în activităţile lor autonome şi competitive cu privire la educaţie, şcoală, asistenţă socială etc. – exemple în Olanda şi Australia; modelul *cvasipluralist controlat* din România, care este un amestec între modelul Bisericii de Stat voită de Biserica Ortodoxă Română şi modelul pluralist voit de elita politică şi intelectuală.

[4] Cf. Marius Bucur – Lavinia Stan, *Persecuţia Bisericii Catolice în România. Documente din arhiva Europei Libere 1948-1960*, Galaxia Guttenberg, Târgu Lăpuş 2005, 15-55.

De iure, prima lege în materie religioasă este Decretul din 23 ianuarie 1918, prin care Biserica este separată de Stat şi de Şcoală. Această separare însemna că libertatea de conştiinţă era egală cu propaganda antireligioasă, cultele religioase nu mai aveau personalitate juridică şi erau asimilate asociaţiilor socio-profesionale, proprietăţile bisericeşti erau naţionalizate, educaţia religioasă era interzisă, cu excepţia şcolilor teologice. Al doilea act normativ este Constituţia bolşevică adoptată în 1918, care garanta atât libertatea religioasă, cât şi propaganda antireligioasă, limita autonomia Bisericii la spaţiul fizic al lăcaşurilor de cult, interzicând manifestările publice cu caracter religios. Aceste două acte normative vor fi reluate în Legea asociaţiilor religioase din 1929 şi în Constituţia sovietică din 1936.

De facto, la începutul instaurării sale, regimul bolşevic a persecutat atât Biserica Ortodoxă, pentru legăturile sale cu regimul ţarist, cât şi Biserica Catolică, pentru legăturile sale cu Polonia şi cu Vaticanul. Faţă de cultele neoprotestante, faţă de cultul islamic şi cel iudaic a adoptat o atitudine tolerantă.

În preajma celui de-al doilea război mondial, căutând cât mai mult sprijin în rândul populaţiei, liderii sovietici s-au reconciliat parţial cu Biserica Ortodoxă. În sensul acesta, Stalin a permis în 4 septembrie 1943 convocarea Sfântului Sinod şi alegerea lui Serghei ca nou patriarh al Bisericii Ruse (8 septembrie 1943). Astfel, politicienii sovietici au recunoscut *de facto* că Biserica Ortodoxă Rusă este parte integrantă a regimului. După această dată, bucurându-se de sprijinul politic, Biserica Moscovei şi-a asumat rolul de „protector” al ortodoxiei în Balcani şi în Orientul Mijlociu, intrând în competiţie cu Patriarhia Ecumenică de Constantinopol. Totodată, Patriarhia Moscovei s-a asociat puterii sovietice în campania de diminuare a influenţei Vaticanului în teritoriile occidentale ale URSS. De exemplu, integrarea Bisericii Greco-Catolice în Biserica Ortodoxă din Ucraina între anii 1944 şi 1946 a fost una dintre condiţiile consolidării puterii sovietice în Ucraina. Patriarhia Moscovei a oferit gesturi similare de sprijin religios peste tot unde puterea sovietică avea interese explicite[5].

Împotriva Bisericii Romano-Catolice, regimul comunist sovietic a orchestrat încă de la începutul afirmării sale o campanie antireligioasă de mare anvergură pentru lichidarea cât mai rapidă a catolicismului din toate zonele sale de influenţă. Campania cuprindea persecuţii directe şi tactici diversioniste de discreditare a Bisericii în funcţie de circumstanţele locale, de numărul de credincioşi, de structura organizatorică şi de intensitatea

[5] Cf. Jean Nouzille, *Catolicii din Moldova. Istoria unei minorităţi confesionale din România*, tr. Anton Despinescu – Petru Ciobanu, Sapientia, Iaşi 2010, 267-274.

vieții religioase. De asemenea, propaganda anticatolică viza pregătirea opiniei publice pentru acceptarea măsurilor de limitare a autonomiei Bisericii, de naționalizare a școlilor confesionale, de confiscare a proprietăților bisericești și de denunțare a acordurilor existente cu Vaticanul. În același program de persecuție se înscria și încurajarea grupurilor de colaboraționiști împotriva instituțiilor canonice ale Bisericii, pentru a ajunge la separarea Bisericilor locale de Sfântul Scaun prin realizarea așa-numitelor „Biserici catolice naționale". Preoții și ierarhii care se opuneau colaborării cu regimul erau înlocuiți cu vicari generali aleși dintre canonicii instituțiilor respective, fiindcă nu se dorea existența unei „Biserici a catacombelor", adică a unei instituții în afara controlului regimului comunist.

Pe scurt, politica religioasă promovată de sovietici în URSS și în Europa de Est s-a sprijinit pe doi piloni fundamentali: ideologia marxistă și osmoza dintre religie și naționalism. Aplicarea acestei politici în plan local a fost condiționată de mulți factori, printre care cei mai importanți sunt numărul de credincioși, gradul de disponibilitate în a colabora cu regimul comunist, legăturile cu o autoritate religioasă străină, atitudinea manifestată de culte în timpul celui de-al doilea război mondial, configurația etnică a populației și gradul de anticlericalism și de toleranță religioasă din cultura politică dominantă. Pornind de la aceste specificități, politica religioasă a sovietelor a reușit să aibă în URSS și în Europa de Est trei feluri de Biserici: *Biserici suprimate*, cum au fost Bisericile Catolice Orientale din Ucraina și România; *Biserici integrate* regimului, cum au fost Bisericile Ortodoxe din Rusia, România și Bulgaria; *Biserici tolerate*, cum au fost Bisericile Romano-Catolice din România, Polonia, Ungaria și așa mai departe.

Dacă Bisericile suprimate și cele integrate au fost aservite intereselor regimului într-un mod forțat, Bisericile tolerate erau greu de încadrat în politica religioasă a sovietelor. Mai multe elemente explică această dificultate: structura universală, internațională a Bisericii Catolice, legăturile cu Sf. Scaun, implicarea comunităților catolice în viața social-culturală locală, conservarea sentimentului de identitate națională. În preajma încheierii războiului al doilea mondial, sovieticii erau convinși că atitudinea Bisericii Catolice, respectiv a Sf. Scaun, le este ostilă, iar Sf. Scaun nu dorea să colaboreze cu un regim care promova o politică antireligioasă.

Aplicarea modelului religios sovietic la cazul românesc a început în 1945, cu Legea nr. 217 pentru modificarea Legii cultelor din 1928. Prin această lege, guvernul condus de Petru Groza dorea să aibă mai multe posibilități de supraveghere și de control și chiar de sancționare a preoților care nu erau de acord cu noul regim, fie la nivel de opinie, fie la nivel de atitudine. Legea invita Biserica la colaborare cu Statul pe terenul reformelor

sociale şi politice, dar Petru Groza voia ceva mai mult, şi anume ca Biserica să devină „Biserica poporului”, în sensul marxist al termenului, adică „Biserica oamenilor muncii”. Totuşi, la nivelul acestor ani, Biserica îşi păstra proprietăţile, putea să desfăşoare activităţi de asistenţă socială, iar religia era prezentă în şcoală printre materiile de studii, chiar dacă se redusese numărul orelor de religie pe săptămână.

Politica de integrare a Bisericii de orice denominaţiune confesională în regimul comunist a început o dată cu înfiinţarea în februarie 1945 a Uniunii Preoţilor Democraţi, condusă de pr. C. Burducea. Dar UPD nu a avut un succes deosebit. Eforturile guvernului de încadrare a Bisericii în noul regim s-au intensificat în vara anului 1946, când se apropia momentul alegerilor parlamentare. Deşi preoţii de toate denominaţiunile nu au sprijinit apelurile şi promisiunile noului regim, alegerile au fost câştigate de comunişti în noiembrie 1946, prin fraudă şi violenţă.

Văzând răspunsul negativ al preoţilor la politica regimului, guvernul a decis să limiteze autonomia cultelor. În sensul acesta, două legi au fost votate în luna mai 1947: una se referea la pensionarea şi retragerea preoţilor din activitate, iar a doua modifica unele articole din Legea de organizare a Bisericii Ortodoxe Române. Abdicarea forţată a Regelui Mihai I şi proclamarea Republicii Populare Române în decembrie 1947 au grăbit procesul de integrare a cultelor religioase în noul regim. Neavând legături spirituale şi canonice cu centre externe, încadrarea Bisericii Ortodoxe Române în politica guvernamentală s-a făcut într-un timp scurt. Autonomia acestei Biserici a rămas limitată la spaţiul eclezial. Responsabilitatea clarificării atitudinii Bisericii Ortodoxe Române faţă de statul comunist i-a revenit patriarhului Justinian Marina (ales patriarh în 6 iunie 1948), care, urmând experienţa rusă, s-a pronunţat pentru adaptarea Bisericii la „lumea nouă”[6].

În cazul Bisericii Catolice din România, lucrurile au fost mai complicate. Oficializarea campaniei anticatolice a avut loc la congresul Partidului Muncitoresc Român din februarie 1948, unde s-a spus, printre altele, că Vaticanul este asociat blocului reacţionar imperialist, că preoţii catolici nu pot abuza de libertatea religioasă pentru a transmite orientările Vaticanului credincioşilor din România şi că Biserica Ortodoxă Română trebuie să rezolve „problema catolică”. Căutând să integreze Biserica Catolică din România intereselor regimului comunist, guvernul condus de Petru Groza

---

[6] Cf. George ENACHE, *Ortodoxie şi putere politică în România contemporană*, Nemira, Bucureşti 2005, 15-35. Partidul Muncitoresc Român i-a fixat Bisericii Ortodoxe Române două sarcini importante: 1) să sprijine acţiunile Statului în construirea societăţii socialiste, asta înseamnă propagandă în favoarea partidului şi demascarea elementelor ostile regimului; 2) asigurarea bunei desfăşurări a credinţei şi a cultului religios.

a gândit două strategii diferite: 1) revenirea Bisericii Greco-Catolice la Biserica Ortodoxă Română; 2) constituirea Bisericii Romano-Catolice într-o aşa-zisă „biserică catolică naţională". Acest plan a fost sprijinit de toate instrumentele de propagandă ale noului regim, inclusiv de Biserica Ortodoxă Română. În ciuda puternicei campanii de promovare a revenirii greco-catolicilor la Biserica-mamă (Biserica Ortodoxă Română), numărul doritorilor de reîntregire era nesemnificativ, iar ideea unei „biserici catolice naţionale" nu câştiga adepţi printre romano-catolici. În consecinţă, guvernul a accelerat procesul integrării prin denunţarea Concordatului cu Sf. Scaun cu Decretul 151 din 19 iulie 1948 şi printr-o campanie agresivă de denigrare a episcopatului catolic din România[7]. Având scopul de a limita prezenţa Bisericii Catolice în spaţiul public, guvernul a emanat mai multe decrete, cum ar fi Decretul 175, care impunea monopolul Statului asupra învăţământului şi elimina educaţia religioasă din şcoli; Decretul 176, care stipula trecerea bunurilor bisericeşti în proprietatea Statului; şi Decretul 177 din 4 august 1948, care nu exprima separarea Statului de Biserică, ci posibilitatea Statului de a controla în mod total viaţa Bisericii.

Planul de suprimare a Bisericii Române Unite cu Roma a fost elaborat de autorităţi şi sprijinit de Biserica Ortodoxă Română după modelul aplicat cu succes în 1946 în Ucraina Occidentală: mai întâi au dezorganizat episcopiile, retrăgând recunoaşterea unor episcopi de rit bizantin şi de rit latin (Alexandru Rusu, Valeriu Traian Frenţiu, Ioan Bălan, Alexandru Theodor Cisar, Augustin Pacha, Ioan Scheffler şi Iuliu Hossu), apoi au organizat aşa-numitele „comitete de iniţiativă", care se bucurau de sprijinul Statului, pentru convingerea preoţilor greco-catolici să revină la Biserica Ortodoxă Română[8]. În ciuda protestelor şi memoriilor adresate guvernului fie de episcopatul catolic de ambele rituri, fie de Nunţiatura Apostolică de

---

[7] În oficiosul regimului comunist, ziarul *Scânteia*, erau publicate articole în care erau criticate sever relaţiile catolicilor cu Sf. Scaun şi, pe cale de consecinţă, activitatea lor reacţionară. Se dădea exemplul preoţimii ortodoxe române care avea „relaţii sănătoase" cu preoţimea ortodoxă rusă. Iată câteva pasaje dintr-un articol intitulat „În chestiunea libertăţii religioase", apărut în Scânteia, din 22 februarie 1949, p. 3: „Aşa numitul Concordat cu Vaticanul crea bisericii catolice şi clerului ei privilegii de care nu se bucura nici biserica ortodoxă-mamă. Acest concordat îi dădea putinţă papei de la Roma să se amestece în treburile interne ale statului român", sau: „Un exemplu de respectare a libertăţii religioase îl constituie revenirea credincioşilor greco-catolici în sânul bisericii ortodoxe", sau: „O dăunătoare activitate politică cu caracter reacţionar o desfăşoară atât în afara bisericii, cât şi de pe altar, unii clerici catolici", sau: „Preoţimea de la noi are exemplul preoţimii ortodoxe din Uniunea Sovietică. Vizitele preoţilor români în URSS şi ale celor sovietici în România au spulberat de mult minciuna că în URSS libertatea religioasă n-ar fi respectată". Apud Adrian Nicolae PETCU, ed., *Partidul, Securitatea şi Cultele. 1945-1989*, Nemira, Bucureşti 2005, 164-166.

[8] Cf. Jean NOUZILLE, *Catolicii din Moldova*, 280-287.

la Bucureşti, procesul a continuat. Astfel, la 1 decembrie 1948, prin Decretul 358, Biserica Română Unită cu Roma era desfiinţată, toate bunurile instituţiilor ei centrale trecând în proprietatea Statului, iar bisericile şi bunurile parohiilor reveneau la cultul ortodox român. Puşi în faţa acestei situaţii, credincioşii rămaşi fideli Bisericii Române Unite nu aveau decât un singur mod de a-şi manifesta credinţa: în clandestinitate.

Informat prin Nunţiatură de involuţia relaţiilor dintre Biserica Catolică şi regimul comunist din România, Sfântul Scaun a adoptat o dublă strategie: pe de o parte, a continuat să susţină rezistenţa greco-catolicilor, iar pe de alta, a continuat negocierile cu guvernul României în vederea acceptării statutului canonic al Bisericii Romano-Catolice. Cu referire la rezistenţa greco-catolică, la cererea Nunţiaturii, ierarhii greco-catolici au constituit structuri ternare care urmau să exercite jurisdicţia episcopală în cazul în care titularul ar fi fost împiedicat să o facă. Apoi au fost consacraţi mai mulţi episcopi clandestini (Ioan Dragomir, Iuliu Hirţea, Ioan Cherteş, Tit Liviu Chinezu, Alexandru Todea şi Ioan Ploscariu)[9]. De asemenea, Nunţiatura a oferit şi ajutoare financiare preoţilor din rezistenţă.

Revenind la Biserica Romano-Catolică, episcopii catolici au elaborat un proiect de statut al cultului catolic încă din septembrie 1948, conformându-se dispoziţiilor art. 56 din noua lege a cultelor. Proiectul de statut nu a fost aprobat de Ministerul Cultelor şi, în februarie 1949, i-a cerut episcopului Marton Aron să-l modifice. În timp ce se deplasa spre Bucureşti pentru a discuta cu autorităţile proiectul de statut, în ziua de 21 iunie 1949, episcopul Marton Aron a fost arestat; cinci zile mai târziu era arestat şi episcopul Anton Durcovici, în ziua de 26 iunie 1949. După ce Sf. Oficiu a dat un decret de excomunicare a catolicilor care militau în rândurile partidelor comuniste (1 iulie 1949), regimul a răspuns printr-o hotărâre (29 iulie 1949) de interzicere a activităţii tuturor ordinelor şi congregaţiilor religioase pe teritoriul României, cu trei excepţii: mănăstirea de călugări franciscani de la Radna (jud. Arad), mănăstirea de surori de la Popeşti-Leordeni (jud. Ilfov) şi de la Timişul de Sus (jud. Braşov). Nunţiatura a înaintat guvernului comunist mai multe note de protest în care deplângea persecutarea preoţilor şi a credincioşilor greco-catolici, prelungirea nejustificată a detenţiei unui număr mare de ierarhi şi de preoţi catolici care nu aveau dreptul fundamental de a se apăra în faţa justiţiei, dispariţia unor episcopi (Iuliu Hossu, Vasile Aftenie, Marton Aron şi Anton Durcovici) şi suprimarea progresivă a ordinelor şi congregaţiilor religioase.

Între timp, lipsind episcopii titulari, guvernul a căutat să găsească în

---

[9] Rezistenţa romano-catolică pentru păstrarea jurisdicţiei a cunoscut formula juridică de *ordinarius substitutus*. Cf. Jean NOUZILLE, *Catolicii din Moldova*, 292-293.

rândul elitelor bisericeşti vicari generali care să accepte un statut naţional al Bisericii Romano-Catolice favorabil intereselor regimului. Nereuşind, guvernul a identificat o altă modalitate, şi anume reactivarea unei formule cvasi-independente de ierarhie catolică, adică aşa-numitul *Statut Catolic Transilvan* care a apărut în trecut în contextul Reformei din Transilvania. În acest scop au fost organizate două conferinţe pregătitoare la Tg. Mureş (27 aprilie 1950) şi Gheorghieni (5 septembrie 1950) pentru Congresul de constituire a Statutului la Cluj, în 15 martie 1951. Unul dintre conducătorii „preoţilor catolici democraţi" care au organizat aceste conferinţe a fost excomunicat de Sf. Scaun – este vorba de pr. Agota Endre. Potrivit informaţiilor Securităţii, cauza eşecului chestiunii statutului „bisericii catolice naţionale" era Nunţiatura. În consecinţă, Ministerul de Externe a comunicat în 4 iulie 1950 nunţiului Gerald Patrick O'Hara că, împreună cu mons. Guido del Mestri de Schonberg şi mons. John C. Kirk, în cel mai scurt timp trebuie să părăsească România, ceea ce s-a şi întâmplat câteva zile mai târziu. În anul următor, în 1951, guvernul a trecut la arestări în baza unor acuzaţii de spionaj în favoarea Vaticanului (Augustin Pacha, Iosif Schubert, Adalbert Boroş) şi, după modelul sovietic, a organizat mai multe procese-spectacol, pentru a justifica persecutarea Bisericii Catolice şi, mai ales, necesitatea organizării unei „biserici catolice naţionale", adică fără legături cu Sf. Scaun.

După moartea lui Stalin, s-a simţit o anumită relaxare ideologică în interiorul blocului comunist; aceasta a avut printre alte efecte înlocuirea treptată a violenţelor fizice cu metode mai subtile de controlare a vieţii sociale, de la viaţa de familie până la convingerile religioase. În acest context, regimul comunist de la Bucureşti a amnistiat în primăvara anului 1953 anumite categorii de deţinuţi politici, printre care şi preoţi, iar doi ani mai târziu, episcopii şi preoţii catolici care au supravieţuit infernului concentraţionar au fost unii eliberaţi, alţii judecaţi şi condamnaţi. Episcopul Anton Durcovici nu a rezistat mai mult de trei luni în penitenciarul de la Sighet. Dar, dacă ar fi supravieţuit, oare ar fi fost eliberat sau ar fi fost judecat şi condamnat?

* * *

Potrivit declaraţiilor carcerale, mons. Anton Durcovici a fost victima acelora care au sprijinit planul de instaurare a regimului comunist în România, în mod particular al acelora care au căutat să aplice modelul sovietic al relaţiei dintre Biserică şi Stat[10].

[10] Aici trebuie amintiţi, în primul rând, miniştrii Cultelor din anii 1945-1951: preotul ortodox Constantin Burducea (1945-46); Radu Roşculeţ (1946-47); Stanciu Stoian (1947-51). Cf. George ENACHE, *Ortodoxie şi putere politică în România contemporană*, 23, nota 18.

Privită în lumina întrebărilor formulate, cea mai importantă preocupare a regimului comunist în anii 1947 şi 1948 era limitarea prezenţei Bisericii Catolice în viaţa publică. Această grijă a devenit evidentă atunci când a fost publicat proiectul de Constituţie a Republicii Populare Române, care spunea că nici o confesiune nu are dreptul de a înfiinţa sau de a conduce şcoli de învăţământ public, de orice grad, cu excepţia învăţământului teologic. Episcopii au avut o primă reacţie la această intenţie a guvernului de suprimare a şcolilor confesionale, pentru că s-au adunat într-o şedinţă comună la Bucureşti, în februarie 1948, şi au discutat aceste articole din proiectul de Constituţie şi au formulat un memoriu către guvernul comunist pentru menţinerea conducerii şcolilor catolice de către Biserică. Într-o altă şedinţă, în noiembrie 1948, episcopii au discutat forma învăţământului teologic şi au decis ca acesta să aibă forma de institut teologic fără caracter universitar pentru clerul diecezan, de şcoală monahală pentru clerul călugăresc şi de şcoală de cântăreţi bisericeşti pentru aşa-zişii „dascăli” bisericeşti. Ceva mai târziu, într-o altă şedinţă din martie 1949, conferinţa celor doi episcopi, Marton Aron şi Anton Durcovici, pentru că ceilalţi episcopi ori au fost arestaţi (episcopii greco-catolici), ori au fost înlăturaţi din scaunul episcopal (episcopii romano-catolici),

> a luat act că Ministerul Cultelor a aprobat şi publicat între timp în Monitorul Oficial cu foarte mici modificări programa institutului teologic catolic, dar totodată a constat că la proiectul de regulament al acestui institut, precum şi la şcoala de cântăreţi şi la localul de funcţionare al acestor institute Ministerul încă nu dăduse răspuns, astfel încât chestiunea a rămas în suspensie. Proiectul şcolii monahale înaintat Ministerului nu a fost aprobat în forma propusă[11].

Tot în ideea restrângerii prezenţei Bisericii în viaţa publică, noua Lege a cultelor din 4 august 1948 interzicea ca Biserica să aibă structuri proprii de asistenţă socială: Ajutorul Catolic (Caritasul de astăzi), dispensarele, spitalele, orfelinatele, cantinele pentru săraci erau trecute în proprietatea Statului. Cu toate acestea, mons. Anton Durcovici, ca episcop de Iaşi, şi-a permis să facă bine, distribuind ajutoarele financiare, alimentele şi celelalte bunuri primite de la Ajutorul Catolic din Bucureşti[12]. Această chestiune a devenit relevantă în cazul maiorului Rosetti Alexandru, pe care episcopul l-a cunoscut cu ocazia transporturilor organizate de Ajutorul Catolic şi a şedinţelor de constituire a comitetelor mixte pentru cantinele copiilor[13], dar şi în cazul preotului Matei Dumitru, pe care episcopul Durcovici l-a delegat, în mai 1948, să ia parte împreună cu delegaţii Inspecto-

[11] Anton Durcovici, *Declaraţie (I)*, din 29 – III – 1950.
[12] Cf. Anton Durcovici, *Declaraţie (II)*, din 30 – III – 1950.
[13] Cf. Anton Durcovici, *Declaraţie (VIII)*, din 19 – IV – 1950.

ratului sanitar ai Ocrotirii copilului la organizarea de cantine pentru copii în judeţele Iaşi şi Tutova, cu alimentele primite de la Ajutorul Catolic. De asemenea, a fost considerat un lucru grav faptul că a trimis ajutoare la preoţii greco-catolici ce s-au retras pentru o perioadă de timp la Mănăstirea Neamţ[14].

În acest timp, regimul comunist căuta să aibă controlul total asupra vieţii Bisericii Catolice din România. În vederea atingerii acestui obiectiv, autorităţile au denunţat Concordatul mai întâi, apoi au impus modificarea statutului de organizare a Bisericii Catolice din România. Se urmărea ruperea comunităţilor catolice româneşti de Sfântul Scaun. Prima declaraţie a mons. Anton Durcovici se referă explicit la această chestiune[15]. Despre ce era vorba? În iulie 1948, regimul comunist a denunţat Concordatul, iar în 4 august 1948 a dat o nouă lege a cultelor, potrivit căreia toate cultele din România trebuia să-şi modifice statutul de organizare în acord cu prevederile Constituţiei Republicii Populare Române în termeni de trei luni de la data publicării legii. Fiindcă întrevedea dificultăţile pe care le ridica aprobarea unui astfel de statut, dar şi încercările prin care urmau să treacă Biserica şi credincioşii încredinţaţi păstoririi lui, mons. Anton Durcovici a căutat să-i întărească pe catolicii din Dieceza de Iaşi cerându-le printr-o scrisoare circulară să se roage mai mult şi să aprofundeze principalele adevăruri de credinţă. Această circulară conţinea următoarele sarcini:

> Am prescris ca în biserici în fiecare zi din luna Septembrie să se ţină vecernie, pe lângă cea obişnuită din Octombrie, cu recitarea rugăciunii Rozariului în cinstea Maicii Domnului; la aceste vecernii să se citească credincioşilor prezenţi textul micului catehism al episcopiei de Iaşi, repartizând puţine întrebări pe fiecare zi; pentru Duminicile şi sărbătorile din aceste două luni am prescris subiectul predicii, luându-l din adevărurile principale conţinute în acelaşi catehism; am cerut preoţilor să facă în ziua de 22 August, sărbătoarea Inimii Neprihănite a Mariei, consfinţirea parohiei către această Sfântă Inimă[16].

La sfârşitul lunii august 1948, episcopii catolici s-au întâlnit în şedinţe separate, potrivit ritului, la Bucureşti şi la Oradea, pentru a discuta cuprinsul statutului. Apoi, la jumătatea lunii octombrie 1948, s-au întâlnit toţi episcopii catolici la Nunţiatură – aceasta fiind ultima lor întâlnire în grup – pentru a definitiva statutul canonic care ulterior a fost înaintat în termen la Ministerul Cultelor. Dar statutul nu a fost pe placul ministerului, de aceea a fost returnat episcopilor catolici, care între timp rămăseseră doar doi, după cum am spus mai sus, episcopul Marton Aron la Alba Iulia

[14] Cf. Anton Durcovici, *Declaraţie (VII)*, din 19 – IV – 1950.
[15] Cf. Anton Durcovici, *Declaraţia (I)*, din 29 – III – 1950.
[16] Anton Durcovici, *Declaraţie (VI)*, din 5 – IV – 1950.

şi episcopul Anton Durcovici la Iaşi. Aceşti doi episcopi s-au întâlnit încă de două ori la începutul anului 1949, în ianuarie şi în februarie, pentru a discuta chestiunile statutare; răspunsul formulat după aceste discuţii şi trimis la Ministerul Cultelor de către mons. Marton Aron nu a fost acceptat. În martie şi aprilie 1949 s-au întâlnit încă de două ori, dar au fost discutate doar chestiuni administrative. Problema urma să fie discutată în iunie, însă în 23 iunie 1949, pe când se îndrepta spre Bucureşti, mons. Marton Aron a fost arestat. După arestarea mons. Anton Durcovici pe 26 iunie 1949, regimul a căutat alte soluţii pentru a rezolva problema statutului naţional al Bisericii Catolice din România, printre care amintesc aici strategia de identificare a unor preoţi dispuşi să colaboreze cu regimul şi organizarea de congrese cu „preoţii catolici democraţi” din Transilvania.

În această campanie de acaparare a spaţiului public, regimul comunist taxa drept vinovăţie orice formă de opoziţie. Astfel, mons. Durcovici a fost considerat vinovat că nu a promovat spiritul Congresului de la Cluj din 1 octombrie 1948 cu privire la unificarea Bisericii Greco-Catolice cu cea Ortodoxă. Având intenţia de a preîntâmpina primejdia care-i ameninţa pe greco-catolici din partea Bisericii Ortodoxe Române cu ştirea guvernului democraţiei populare, i-a îndemnat pe credincioşii romano-catolici din Dieceza de Iaşi, printr-o circulară ce a fost citită în biserici pe 7 noiembrie 1948, să nu participe la acele consfătuiri sau adunări în care se unelteşte lepădarea de Biserica Catolică şi să aştepte cuvântul episcopului, pedeapsa fiind excomunicarea[17].

Cât priveşte atitudinea mons. Durcovici faţă de regimul comunist, avem o mărturie importantă:

> În activitatea mea de episcop catolic de Iaşi, eu am respectat regimul democraţiei populare şi m-am ferit totdeauna de tot ce s-ar fi putut interpreta că ar fi îndreptat împotriva acestuia. De la început şi până în ziua arestării mele am căutat să îndeplinesc îndatoririle mele religioase de episcop catolic şi am înlăturat din faptele şi cuvintele mele orice politică, având drept scop unic de a călăuzi clerul şi credincioşii catolici pe drumul mântuirii sufletelor, instruindu-i în credinţa lor religioasă. Dacă uneori atitudinea mea pare a fi fost îndreptată împotriva regimului democraţiei populare, cu privire la renunţarea la salariu, la vizitaţiile canonice făcute, la dispoziţiile relativ la folosirea limbilor materne, română şi maghiară, în cântările bisericeşti, activitatea aceasta religioasă era de acord cu libertatea religioasă garantată de regimul democratic şi nu putea fi în dezacord decât cu restricţiile puse acestei libertăţi şi cu ideologia Partidului Muncitoresc Român[18].

Dar atitudinea sa faţă de regimul comunist iese mai mult în evidenţă

---

[17] Cf. Anton DURCOVICI, *Declaraţie (III)*, din 31 – III – 1950.
[18] Anton DURCOVICI, *Declaraţie (IV)*, din 31 – III – 1950.

din alte declarații mai scurte. Astfel, episcopul Anton Durcovici spunea clar că nu era de acord cu lupta de clasă de la noi din țară, „dacă lupta de clasă înseamnă distrugerea unei alte clase luându-i dreptul la proprietate", sau că nu era de acord

> cu naționalizarea şcolilor bisericii catolice, cu reforma agrară înfăptuită după 23 August 1944, cu naționalizarea marilor întreprinderi, întrucât lezează dreptul la proprietate[19].

Apoi, cât priveşte poziția lui față de înscrierea credincioşilor catolici în Partidul Comunist, mons. Anton Durcovici făcea o anumită deosebire între creştinii bine formați şi cei lipsiți de educație catolică:

> Cât mă priveşte pe mine ca episcop de Iaşi, am avut următoarea atitudine față de comunism şi înscrierea credincioşilor în partid. Nu am vorbit niciodată credincioşilor despre aceste subiecte, iar preoților, care mă întrebau ce răspuns să dea credincioşilor, când întreabă dacă au voie să se înscrie în partidul comunist sau nu, le răspundeam aşa: Comunismul din cauza ideologiei materialiste este o primejdie pentru credință, dar când celui ce se înscrie nu se cere lepădarea de credință şi de altă parte el este destul de bine instruit în adevărurile credinței sale şi întrebuințează mijloacele de a se întări în ea cum sunt rugăciunea, frecventarea sacramentelor, continuarea instrucției, primejdia este înlăturată sau îndepărtată şi deci înscrierea lui în partid poate fi tolerată; dacă însă credinciosul care întreabă nu este destul de instruit în credință şi deci primejdia pentru că este gravă şi apropiată, el are de ales între pierderea sau mântuirea sufletului său, în astfel de condiții nu i se poate permite înscrierea în partid. Aşadar, le spuneam preoților, primejdia nefiind egală pentru toți şi necerându-se în general lepădarea de credință, nu se poate da o dispoziție generală, ci fiecare caz trebuie considerat în sine şi răspunsul poate varia de la om la om. Aceste directive le-am formulat pe baza principiilor de morală creştină şi pe baza celor ce ştiam despre atitudinea partidului comunist român față de libertatea religioasă a membrilor săi"[20].

Din punct de vedere moral, mons. Durcovici a spus clar că, într-adevăr, „comunismul prezintă un pericol pentru credința catolică la noi în țară şi căuta să-i ferească pe credincioşi de acest pericol prin a-i împiedica să-şi însuşească această ideologie materialistă"[21].

În acest sens, mons. Durcovici i-a dat preotului Anton Bişoc, provincialul călugărilor franciscani din Moldova,

> sarcina ca, având în ordinul său preoți disponibili, să rezerve pe unii dintre aceştia, pentru ca ei, atunci când alți preoți vor fi arestați, să facă şi în haine civile asistența religioasă a credincioşilor.

---

[19] Anton Durcovici, *Declarație (XIV)*, din 8 – V – 1950.
[20] Anton Durcovici, *Declarație (XV)*, din 10 – V – 1950.
[21] Anton Durcovici, *Declarație (XVIII)*, din 18 – V – 1950.

Sarcina nu a fost dusă la îndeplinire, dar episcopul a declarat că prin această directivă urmărea „de a se face asistenţă religioasă în formă ilegală contrar dispoziţiunilor date de Ministerul Cultelor”[22]. În aceeaşi ordine de măsuri intrau şi „facultăţile” extraordinare comunicate preoţilor diecezei în toamna anului 1949[23], facultăţi care se refereau la acordarea de dispense de la piedicile de căsătorie de drept bisericesc, de care Biserica obişnuieşte a dispensa, şi în condiţiile în care dispensează, dezlegarea de păcate sau cenzuri rezervate, permite săvârşirea sfintei liturghii şi conferirea altor sacramente fără respectarea tuturor regulilor liturgice prescrise.

> Folosirea acestor facultăţi privea orice eventualitate, care ar fi împiedicat funcţionarea normală a preotului într-un loc oarecare, cum putea să fie lipsa de legătură cu episcopia sau cu decanul său, nerecunoaşterea preotului pentru o anumită biserică sau parohie, precum şi declararea cultului catolic drept ilegal, închiderea bisericilor şi a locuinţelor parohiale; în acest din urmă caz, preotul putea locui în casele credincioşilor pentru a le sta la dispoziţie în nevoile lor religioase. Preotul care a făcut uz de astfel de facultăţi era obligat ca ulterior să înştiinţeze episcopia despre aceasta[24].

Regimul lui Petru Groza nu a considerat măsurile pastorale luate de episcopul Durcovici drept măsuri spirituale şi le-a dat o conotaţie politică. În acest sens, îi reproşează episcopului incidentele din martie 1948 de la Fărăoani şi Fundu Răcăciuni[25], unde credincioşii, alarmaţi că preoţii vor fi arestaţi, s-au opus uneori şi în forme violente. Părerea episcopului este consemnată într-o declaraţie în care relatează discuţia avută cu parohul de Fărăoani, părintele Mihai Dămoc:

> Mi-a vorbit de nişte ameninţări de a ridica pe preoţi, proferate de persoane fără calitate, şi mi-a spus că credincioşii acelei parohii sunt indignaţi pentru aceasta şi, fiind ei de fire iuţi, s-ar putea întâmpla să se opună la o astfel de ridicare făcută fără forme legale. I-am răspuns că înţeleg indignarea credincioşilor şi mai că aş aproba-o, însă biserica catolică faţă de orice neajunsuri nu face niciodată uz de violenţă, ci rabdă şi se roagă, chiar şi pentru adversarii săi. (..) I-am spus categoric preotului Dămoc să se abţină de la orice ar putea fi împotrivire sau participare la dânsa[26].

---

[22] Anton DURCOVICI, *Declaraţie (V)*, din 5 – IV – 1950.

[23] Aici cred că este o greşeală neintenţionată de mons. Durcovici, fiindcă formularul pentru „facultăţile extraordinare” îl primise de la Nunţiatură în luna iulie 1948, nu 1949 (cf. Anton DURCOVICI, *Declaraţie (I)*, din 29 – III – 1950). În toamna anului 1949, mons. Durcovici era deja în arestul Securităţii din Bucureşti şi nu mai putea să aibă legături cu preoţii din afara închisorii.

[24] Anton DURCOVICI, *Declaraţie*, din 22 aprilie 1950.

[25] Anton DURCOVICI, *Declaraţie (II)*, din 22 aprilie 1950.

[26] Anton DURCOVICI, *Declaraţie (XVI)*, din 15 – V – 1950.

Din păcate, îndemnul episcopului nu a fost ascultat.

De asemenea, i s-au reproşat şi „vizitaţiile canonice" în Moldova şi Oltenia, care ar fi instigat lumea la opoziţie. Despre rostul acestora din urmă iată ce spune mons. Anton Durcovici:

> În predicile pe care le-am ţinut credincioşilor la Iaşi şi în timpul vizitaţiei canonice atât în Moldova cât şi în decanatul Olteniei, subiectul îl forma unul din adevărurile dogmatice sau morale ale catehismului catolic, iar îndemnurile adresate credincioşilor priveau ţinerea cu tărie a acestor adevăruri şi observarea conştiincioasă a îndatoririlor creştineşti. În afară de predicile făcute în public eu nu vorbeam credincioşilor şi chiar mă feream de a face aceasta[27].

Aşadar, planul regimului comunist de a controla activitatea Bisericii Catolice a urmat mai multe etape: denunţarea Concordatului, desfiinţarea Bisericii Greco-Catolice, întreruperea relaţiilor diplomatice cu Sfântul Scaun, interzicerea activităţii ordinelor şi congregaţiilor călugăreşti, naţionalizarea şcolilor catolice de orice grad, desfiinţarea centrelor catolice de ajutor social, decapitarea Bisericii Romano-Catolice şi încercarea de a o transforma într-o „biserică catolică naţională", impunându-i un statut naţional de organizare. Mons. Durcovici a fost victima acestui plan.

Mă întorc la întrebarea de mai sus: dacă ar fi prins perioada de relaxare după moartea lui Stalin, oare ar fi fost eliberat?

Doi ofiţeri de Securitate au rezumat declaraţiile mons. Durcovici şi au remarcat în fişele lor, printre altele, fapte condamnabile, şi anume că nu era de acord cu reforma învăţământului şi cu denunţarea concordatului, faptul că a dat două circulare prin care hotăra excomunicarea pentru cei ce unelteau lepădarea de Biserică şi prevedea dificultăţile de aprobare a statutului canonic al Bisericii Romano-Catolice, faptul că a dat sarcini preotului Bişoc Anton de face asistenţă religioasă în formă ilegală, contrar dispoziţiilor date de Ministerul Cultelor[28]. Aceste fapte şi altele în plus, cum ar fi discuţia avută cu mons. Marton Aron despre renunţarea la salariul bugetar pentru clerul catolic, primirea ajutoarelor de la Ajutorul Catolic din Bucureşti, ori acordul dat pentru ca orice preot sau credincios grecocatolic să poată lua parte şi asista la slujbele romano-catolice erau suspecte şi contrare politicii Partidului-Stat, motiv pentru care ar fi putut nu eliberat, ci judecat şi condamnat.

* * *

Imboldul pe care ni-l dă mons. Anton Durcovici în faţa secularizării şi secularismului este caracterizat de două cuvinte-cheie: educaţia şi caritatea. Ele definesc două sectoare de activitate interzise Bisericii Romano-

---

27 Anton Durcovici, *Declaraţie (XIII)*, din 26 – IV – 1950.

[28] Cf. CNSAS, Dosarul nr. 57. 512, Fişa 1, *Ce recunoaşte în sarcina sa Durcovici Anton*.

Catolice din România în timpul regimului comunist; acum însă îi sunt permise, chiar dacă în limitele procentajului populaţiei catolice, adică *politically correct*, în mod controlat. Se îndoieşte cineva că aceste două activităţi sunt importante pentru soarta Bisericii şi a instituţiilor fundamentale ale Statului în viitor? Fără educaţie integrală şi fără iubirea-dăruire de sine, omul, indiferent de confesiune, este mai puţin om. Fără educaţia dezvoltată în orizontul dialogului dintre raţiune şi credinţă şi fără iubirea-jertfă, omenirea intră într-un fel de iarnă care îngheaţă în cele din urmă dorinţa de viaţă, puterea de a fi.

Mons. Anton Durcovici a murit iarna, şi la propriu, şi la figurat, fiind victima unor oameni cu foarte puţină educaţie şi fără iubire, oameni care au avut totuşi un nume şi o funcţie în regimul comunisto-bolşevic pe cale de instaurare în România. Unii sunt cunoscuţi[29], alţii nu, dar toţi au fost în slujba unui Partid-Stat care a căutat să facă din Biserică un instrument de propagandă a cauzei socialiste. Acolo unde aplicarea modelului sovietic de relaţie dintre Biserică şi Stat a reuşit, cum a fost cazul Bisericii Ortodoxe Române, Biserica avea două misiuni importante: să sprijine construirea socialismului şi să asigure buna desfăşurare a cultului religios. După 1989, mai exact pe 18 ianuarie 1990, în timpul unei sesiuni extraordinare a Sfântului Sinod, patriarhul Teoctist „i-a cerut iertare lui Dumnezeu şi credincioşilor pentru că a fost obligat să mintă şi pentru că nu s-a opus dictaturii”[30].

Evident, aplicarea modelului sovietic de relaţie între Biserică şi Stat în spaţiul românesc a avut un succes aparent, pentru că se baza pe structuri pervertite şi contradictorii. Politica religioasă a regimului comunist era minată din interior de propriile sale contradicţii, de interpretările reducţioniste ale omului şi ale religiei, de pervertirea conceptelor de libertate şi de adevăr, de impunerea forţată a unei filozofii sociale şi politice.

Într-un memoriu al episcopilor catolici către guvernul Groza din 28 noiembrie 1947, am găsit următoarea plângere:

---

[29] Cercetătorul Adrian Nicolae Petcu a identificat pentru anul 1949 următorii responsabili ai Biroului Culte de la nivelul Direcţiilor Regionale de Securitate: „DRSP Iaşi – lt. A. Nusem, DRSP Sibiu – lt. Cleju Ioan; DRSP Constanţa – lt. Năstase Sepi; DRSP Ploieşti – cpt. Sârbu Ioan; DRSP Suceava – lt. D. Bacal; DRSP Oradea – cpt. Elekeş Toma, DRSP Timişoara – lt. Vozelici Matei; DRSP Galaţi – lt. Lungu V. Paul; DRSP Cluj – lt. Gh. Breiner; DRSP Piteşti – subl. Şoriciu şi DSC – mr. I. Negreanu. Direcţia Generală de Securitate, în anul 1949, era condusă de cpt. Stănescu H. Cf. Adrian Nicolae Petcu, „Securitatea şi Cultele în 1949”, în: Adrian Nicolae Petcu, ed., *Partidul, Securitatea şi Cultele. 1945-1989*, Nemira, Bucureşti 2005, 126. Adaug că ministrul Cultelor în perioada 1947-1951 a fost profesorul Stanciu Stoian.

[30] Lavinia Stan – Lucian Turcescu, *Religie şi politică în România postcomunistă*, 146.

Organele Siguranței Statului din când în când arestează preoți, fără vină de drept comun, îi rețin pentru vreme mai îndelungată sau mai scurtă, fac presiuni asupra lor ca să opereze de la dânşii declarații compromițătoare la adresa Episcopiilor şi a Instituțiunilor Religioase. Unor preoți dintr-un penitenciar le-au cerut prin frig şi foame să declare că în Seminarul Eparhial de pe lângă Academia de Teologie există organizații reacționare". Apoi, ceva mai departe, se precizează: „În ultima vreme organele administrative şi polițieneşti au cerut preoților sub amenințări să predice anumite chestiuni incompatibile cu sfânta menire a amvonului Bisericii. Mulți dintre preoții care au refuzat sunt urmăriți şi unii arestați[31].

Pe scurt, aceasta era atmosfera relațiilor dintre Biserică şi Stat în vremea episcopului Anton Durcovici: sechestrări abuzive de persoane, declarații sub amenințare în condiții de foame şi frig, urmăriri şi arestări. În aceste condiții au murit mulți credincioşi laici, călugări, călugărițe, preoți şi episcopi în faimă de martiri ai credinței creştine. Jertfa lor este un tezaur prețios de experiență, pe care nu trebuie să-l uităm şi la care trebuie să apelăm ori de câte ori Statul încearcă să invadeze câmpul de acțiune al Bisericii.

Chiar şi acum, la o distanță de şaizeci de ani de acele evenimente, viziunea raporturilor dintre Biserică şi Stat propusă de doctrina socială a Bisericii Catolice nu este împărtăşită de toți oamenii; din nefericire, dreptul la libertate religioasă este încălcat de multe state ale lumii. Declarațiile carcerale ale mons. Anton Durcovici sunt dovezi istorice ale acestei constatări triste, dar şi ale fidelității lui până la capăt față de valorile credinței[32]. De aceea, publicarea acestor declarații ar putea să conducă la o mai bună cunoaştere a martirului Anton Durcovici, care este în continuare, pentru mulți oameni din țară şi din străinătate, un *soldat necunoscut* al cauzei mărețe a lui Dumnezeu.

Episcopul Anton Durcovici a trăit pe deplin în adevărul lui Cristos şi a murit pentru libertatea Bisericii. Cei care au trăit experiența Bisericii la noi în țară, înainte şi după 1989, sunt convinşi că nu a murit în zadar. Dar generațiile care vin după 1989 oare mai consideră libertatea ca un dar divin şi parte constitutivă a ființei umane? Ce le mai spune sloganul strigat de tineri pe străzile Bucureştiului în 1989: „Vom muri şi vom fi liberi!"?

Într-adevăr, cine înțelege de ce episcopul Anton Durcovici a preferat să rămână şi să moară în închisoare trebuie să fi fost un catolic dintr-o România liberă.

---

[31] Arhiva Episcopiei Romano-Catolice de Iaşi, *Dosar. Corespondență* 1,2/1947, 182-183.

[32] Cf. Ioan Paul al II-lea, Scrisoarea apostolică *Tertio millennio adveniente* (10 noiembrie 1994), 37.